

30.03.2023

Redd Barnas innspill til ekspertgruppen for barn i fattige familier

Redd Barna takker for muligheten til å komme med innspill til ekspertgruppen. Vi gjør også oppmerksom på, og viser til innspill som vi allerede har levert til ekspertgruppen, både muntlig og skriftlig.

Redd Barna er en barnerettighetsorganisasjon. *FNs konvensjon for barnets rettigheter* er grunnlaget for alt arbeidet vi gjør både internasjonalt og i Norge. Barns rettigheter er nedfelt i menneskerettighetsloven, og det er norske myndigheters ansvar å sikre at det legges til rette for at alle barn får innfridd sine rettigheter. Vi jobber med ulikhet og familiefattigdom i et rettighetsperspektiv, da en oppvekst i en lavinntektsfamilie utfordrer barns muligheter til å realisere sine rettigheter, og kan påvirke negativt ulike livsområder og levekår. Våre innspill vil derfor ha et bredt fokus og se på en rekke oppvekstområder og tjenester for barn og unge og deres familie.

Innspillene fra Redd Barna er basert på vårt langsiktig rettighetsarbeid for å sikre barn gode levekår og inkludering, erfaringer fra barn og unge selv, samt erfaringer fra vårt direktearbeid med barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier / områder med levekårsutfordringer. Vi har i våre innspill tatt utgangspunkt i spørsmålene fra ekspertgruppen, og viser fortløpende til innspill og konkrete tiltak som vi mener at bør inkluderes i arbeidet med å forebygge og bekjempe familiefattigdom, og slik sett innfri forpliktelsene i barnekonvensjonen.

Redd Barna viser til at følgende prinsipper bør ligge til grunn for alt arbeid med å bekjempe og forebygge ulikhet, og/eller avhjelpe negative konsekvenser av en oppvekst i en lavinntektsfamilie:

- **Bærekraftsmålene.** Ekspertgruppen bør jobbe med utgangspunkt i de forpliktelsene Norge har gjennom FNs bærekraftsmål nummer 1.2 om å halvere antall barn som lever i fattigdom innen 2030.
- **Barnerettighetsfokus.** Alle strategier og planer for bekjempelse av ulikhet og vedvarende lavinntekt i barnefamilier bør ha et rettighetsperspektiv og ta utgangspunkt i konkrete artikler i FNs barnekonvensjon. Det trengs økt barnefokus, kompetanse og tverrfaglig samarbeid blant yrkesgrupper som møter barn og unge.
- **Politikk må vurderes i lys av barnets beste og sikre barns individuelle rettigheter.** Barnets beste bør ligge til grunn for den generelle velferdsdebatten: politikk har konsekvenser for barn. Dette er en forpliktelse som er nedfelt i barnekonvensjonen artikkel 3 og som gjelder som norsk lov. Her stadfestes det at handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal først og fremst ta hensyn til barnets beste. Vi opplever at barnets individuelle rettigheter ofte står svakere enn andre hensyn. Et eksempel på hvor vi mener en slik vurdering er nødvendig er avveininger knyttet til nivået på stønader versus arbeidslinjen. Redd Barna mener derfor at ekspertgruppen må anbefale at myndighetene i oppfølging av videre tiltak må sikre at alle anbefalinger konsekvensvurderes med barnets beste og forebygging av langvarig lavinntekt blant barnefamilier som mål. Vi viser også til barneombudets utdypning om hvordan gjøre en barnerettighetsvurdering.¹
- **Lytt til barn og unge.** Gode og treffsikre tiltak bygger på kunnskap direkte fra barna det gjelder. Barn og unges egne erfaringer og meninger bør inn i kunnskapsgrunnlaget og ved utvikling av tiltak.

¹ <https://www.barneombudet.no/vart-arbeid/barnerettighetsvurdering>

Under følger våre svar på de konkrete spørsmålene fra ekspertgruppen:

1. Ulike typer politikk

Vedr. ulike typer politikk mener Redd Barna:

Det er behov for økte økonomiske rammer for overføringer til barnefamilier.

Antall barn som vokser opp i en lavinntektsfamilie i Norge har i lang tid vært økende, og tredoblet siden 2001. Utviklingen er bekymringsfull. Økende ulikheter i samfunnet har store konsekvenser for barns mulighet til å realisere sine rettigheter, både i dag og som voksne. Det har i tillegg store negative samfunnskonsekvenser. I FNs barnekomite sine merknader til Norge i 2018, henviser komiteen til bærekraftsmålene og anbefaler myndighetene å øke sin ressursbruk rettet mot å bekjempe barnefattigdom². Redd Barna mener at nasjonale myndigheter i mye større grad må prioritere arbeidet med å motvirke økonomiske ulikheter og sikre en fortsatt sterk velferdsstat som bidrar til gode oppvekstvilkår for alle barn, gjennom større økonomiske rammer. Redd Barna er glad for at ekspertutvalget ikke har et proveny-nøytralt mandat, og vi mener at anbefalinger og foreslåtte tiltak må gjenspeile behov og være tilstrekkelig ambisiøse.

Hovedfokus på universelle støtteordninger, men behov for målrettede tiltak for å løfte spesifikke grupper.

Ved utvikling av tiltak er det behov for å foreta en rekke avveininger, blant annet en avveining mellom universelle og behovsprøvde ordninger. For å bedre levekårene til alle barn og unge er det behov for helhetlige universelle støtteordninger og tjenester som sikrer tilgang til velferd for alle. Universelle ordninger er mer utjevne og bærekraftige, samt billigere å administrere enn behovsprøvde ordninger. De er videre ikke-stigmatiserende og bidrar til å økt selvspekt og tillit i samfunnet, samt øker oppslutningen og legitimitet til ordninger. Redd Barna mener derfor at offentlige tiltak rettet mot barnefamilier bør ha et klart fokus på å styrke de universelle løsningene, samtidig som myndighetene må ha på plass målrettede løsninger for spesielt utsatte grupper, blant annet enslige forsørgere, minoritetsfamilier og barn med nedsatt funksjonsevne. Tiltak for å styrke spesifikke grupper er beskrevet under punkt 5.

Kontantytelser og tjenester

En annen avveining er mellom kontantytelser og tjenester. Redd Barna mener det ikke er formålstjenlig å skape et skarpt skille mellom ytelser og tjenester, da de dekker ulike behov. Myndighetene må på den ene siden sikre at viktige oppvekstarenaer som utdanning og fritid er tilgjengelig for alle barn og unge og på den andre side, erkjenne at det ikke er nok at tjenestene er tilgjengelige. Barnefamilier må også ha en tilstrekkelig inntekt som gir familien autonomi og mulighet til å mestre sin egen hverdag. Redd Barna mener at det er behov for å øke nivåene på kontantytelser som i dag tilbys barnefamilier, og at dette ikke bør stå i motsetning til å fortsette å utvikle universelle, gratis eller sterkt subsidierte tjenester som barnehage og SFO.

Barnetrygden – en universell kontantytelse som må videreføres, styrkes og forbedres.

Barnetrygden er en universell kontantytelse som utbetales til alle barnefamilier og foreldre fra barnet blir født og fram til det er 18 år. Det er en ytelse som gis til barnefamilier for at de skal kunne håndtere de ekstra utgiftene et barn medfører, enten det er barnehage og SFO, fritidsaktiviteter, skoleturer, lommepenger eller mat. Ordningen skal kompensere for utgifter med å få barn. Redd Barna mener at forståelsen og begrunnelsen for barnetrygd må utvides slik at det også er en fattigdomsreducerende stønad. Barnetrygden regnes ikke som inntekt og er derfor fritatt fra skatt. At barnetrygden er en universell ordning gir legitimitet

² FNs Barnerettighetskomité (2018). [Concluding observations on the combined 5th and 6th periodic reports of Norway](#). Genève: FNs Barnerettighetskomité.

og oppslutning, minsker byråkratiet og motvirker ikke insentiver for å arbeide. FNs barnekomite anbefaler i sine merknader til Norge i 2018 at barnetrygden bør økes³.

Barnetrygden fungerer som et viktig sikkerhetsnett for barnefamilier som nå rammes av høye priser og er en helt sentral del av velferdsstaten. Barnetrygden er spesielt viktig for lavinntektsfamilier og en økning kan bidra til å bekjempe familiefattigdom ved å løfte familier over fattigdomsgrensen, men den er også viktig for "mellomsjiktet" for å forebygge at de havner i lavinntekt. Betydningen av barnetrygden for familiers økonomi har blitt betydelig redusert i realverdi siden barnetrygden ikke har fulgt prisveksten i samfunnet. Barnetrygden ble sist oppjustert i samsvar med prisstigningen i 1996, samt en justering fra 1. mars 2023. Denne siste justeringen har ikke tilbakevirkende kraft, men gjelder kun for inneværende år, noe som innebærer at det har vært en betydelig nedgang i realverdien av barnetrygden de siste tiårene. Barnefamilier har fått redusert kjøpekraft. I 2000 utgjorde barnetrygden 13% av samlet inntekt for familier under fattigdomsgrensen. I 2020 hadde den sunket til kun 3,7% for barn 6 - 18 år.

I Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2023, skriver de: «Utviklinga i omfanget av barn som vokser opp i familier med vedvarende lav inntekt, kan òg ha en sammenheng med at barnetrygda *ikke* ble økt i perioden 1996–2019»⁴. Regjeringen erkjenner selv at en økning av den ordinære barnetrygden trolig ville redusert familiefattigdom i Norge. Redd Barna anbefaler at satsene på barnetrygden økes betraktelig og at det må lovfestes at den må prisjusteres ved hvert budsjettår.

At Solberg-regjeringen økte barnetrygden for barn under 6 år, har hatt en positiv effekt på andelen barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt. Andelen barn i lavinntekt stagnerte i 2020 og gikk noe ned i 2021, og SSB viser til at denne nedgangen har en sammenheng med den økte barnetrygden⁵. For barn over seks år har satsene på barnetrygd nærmest stått stille siden 1997. Når barn fyller seks år kuttes barnetrygden med 600 kroner, eller rundt en tredjedel og foreldre får utbetalt 7500kr mindre i barnetrygd i året. Barnetrygden er et tiltak som virker, og det er en ulogisk og urettferdig differensiering mellom de to alderskategoriene. Tall fra SIFO sitt referansebudsjett viser tydelig på at eldre barn også utgjør en stor andel av husholdningsbudsjettet, da særlig kles-, aktiviteter og matbudsjettet⁶. Redd Barna mener at ekspertgruppen må anbefale at denne skjevheten justeres ved at barnetrygden økes tilsvarende for barn mellom 6 – 18 år som de under 6 år.

Avslutningsvis vil vi oppfordre ekspertgruppen til å vurdere nye måter for å innordne barnetrygden som i praksis kan styrke ordningen, men som bevarer barnetrygden som en universell ytelse til alle barn. (Barnetrygden må ikke behovsprøves.) Det er igangsatt en debatt om barnetrygden bør skattlegges på lik linje med ordinær inntekt. Målsettingen med en skattelegging av barnetrygden, må være å øke satsene for alle barn. Alle med inntekt betaler da skatt av barnetrygden, men de som tjener mye, må betale mer. Inntektene fra skatten vil brukes til å finansiere en styrket barnetrygdsordning for alle. Siden alle barn får utbetalt samme sum, vil barnetrygden fortsatt være en universell og ubyråkratisk velferdsordning. Barnetrygden vil fortsatt bidra til å kompensere for utgifter med å forsørge barn, men ved denne omfordelingen vil den også kunne bli et viktig fattigdomsforebyggende tiltak. Redd Barna ber ekspertgruppen om å vurdere å be myndighetene om å gjennomføre en barnerettslig vurdering av konsekvensene av en skattelegging av barnetrygden.

³ https://www.regjeringen.no/contentassets/87e11af6044b4c45923d2830d2d6b144/concluding-observations---4-juli---crc_c_nor_co_5-6_31367_e_no-004.pdf

⁴ Barne- og familiedepartementet: [Prop. 1 S](#) (2022 - 2023)

⁶ SIFO sitt referansebudsjett; <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/barna-koster-deg-ulike-livsfaser>

Dersom man velger å innføre skattlegging av barnetrygden mener Redd Barna at følgende forutsetninger må på plass:

- (i) Skatteinntektene må tilbakeføres til ordningen for å styrke satsene og de må prisjusteres årlig.
- (ii) Det tilføres friske midler til barnetrygden utover skatteinngangen og satsnivåene må harmoniseres mellom aldersgrupper.
- (iii) Barnetrygden må holdes utenfor beregningsgrunnlaget for alle offentlige ytelser.

Oppsummert så mener Redd Barna at den universelle barnetrygden må styrkes gjennom at:

- satser for barn mellom 6 – 18 år justeres slik at utbetalingen tilsvarer summen for barn 0 – 6 år,
- det må lovfestes at barnetrygden skal prisjusteres for hvert budsjett år,
- satsene for alle barn må styrkes betraktelig gjennom både at myndighetene tilfører friske midler og det vurderes om barnetrygden bør skattlegges, og
- det må sikres at ingen ytelser til barnefamilier blir avkortet mot barnetrygden.

2. Prioritering av områder.

Fattigdom er komplekst, og det er behov for ulike og sammensatte tiltak for å løse utfordringene. Redd Barna mener at tiltakene må være sektorovergripende og at sektorene må samarbeide. Vi ønsker videre å fremheve noen spesifikke sektorer som vi mener ekspertgruppen bør prioritere, med tilhørende konkrete tiltak:

UTDANNING

- **Sosioøkonomiske ulikheter og muligheter til lykkes på skolen.**
Barn og unge fra lavinntektsfamilier har større risiko for å ikke lykkes i utdanningssystemet⁷. Det er også større andel unge fra lavinntektsfamilier, som rapporterer at de ikke trives på skolen enn fra høyere sosiale lag, og denne relasjonen med trivsel på skolen øker gradvis med familiens sosioøkonomiske status⁸. Redd Barna er glade for at regjeringen har nedsatt en egen ekspertgruppe om betydningen av barnehage, skole og SFO for sosial utjevning og mobilitet⁹, og vi mener det er viktig at dette arbeidet sikres et bredt levekårsfokus.
- **Barnehagetilbudet må være tilgjengelig for alle barn**
Nærmest alle barn i alderen fra ett til fem år i barnehage (93 %), og av barn over 3 år går hele 97 prosent i barnehagen.¹⁰ Når barn tilbringer store deler av sin oppvekst i barnehagen, burde barnehagen være et gratis tilbud og tilgjengelig for alle barn, uavhengig av familienes betalingssevne. I barnehageloven § 2 sjette ledd står det: «Barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller.»

Redd Barna ber ekspertgruppen anbefale at myndighetene utreder muligheten for at barnehagetilbudet i Norge kan gå over til å bli et gratis velferdstilbud. Behovsprøvde ordninger er skjønnsbaserte, har større behov for saksbehandling og er dermed byråkratiserende, mens universelle ordninger reduserer behovet for administrative funksjoner.¹¹

⁷ [Ekspertgruppe om betydning av barnehage, skole og SFO for sosialutjevning og sosial mobilitet](#)

⁸ Bakken, Frøyland og Sletten: [Sosiale forskjeller i unges liv – Hva sier Ungdataundersøkelsene?](#) NOVA-rapport 3/16.

⁹ [Ekspertgruppe om betydning av barnehage, skole og SFO for sosialutjevning og sosial mobilitet /](#)

¹⁰ [Hovedtall barnehagen SSB 2023](#) (oppført 28.3.2023)

¹¹ [Bærekraftige velferdstjenester. Om forholdet mellom universelle og selektive velferdsordninger.](#) Temanotat 1/2020

- **En inkluderende og gratis skolefritidsordning (SFO) kan utjevne forskjeller**

Skolefritidsordningen er viktig for å utjevne forskjeller, og for å sikre at alle elevene kan delta i det sosiale fellesskapet med meningsfull lek og spennende fritidsaktiviteter. Regjeringen har innført gratis halvdagsplass på SFO for første- og andreklassinger. Etter innføringen av gratis halvdagsplass for førsteklassinger økte SFO-deltagelsen med 11,3% på førstetrinnet. Dette understreker at økonomi kan være en barriere for deltakelse i SFO-tilbudet. I dag er det mulig å søke om betalingsmoderasjon hvis en har lav inntekt, og det har da vært staten som har tatt regningen for familier med lav inntekt som søker kommunen om betalingsfritak. Hvis denne ordningen skal vedvare, må det må settes av nok penger til å betale for heltidsplass i SFO for barn i lavinntektsfamilier. I 2022 var potten på 79 millioner kroner. Den gikk tom og flere kommuner fikk avslag på sine søknader.¹² Redd Barna anbefaler derfor at myndighetene på sikt innfører gratis og tilgjengelig skolefritidsordning for *alle* elever på 1.-4. trinn, og at man må lage en opptrappingsplan for å få dette på plass over hele landet.

- **Gi alle skoleelever et gratis skolemåltid hver dag**

I Sverige har elevene hatt gratis skolemat i mange tiår. I en studie som lanserte sine resultater i 2021, viste det seg at elevene fikk bedre konsentrasjon og klarte å følge med i undervisningen når de fikk næringsrik mat. Innføringen av gratis skolemat i Sverige fikk positive langtidseffekter; som at elevene ble høyere, tok mer utdanning og dermed fikk mer i lønn – og forskere fant ut at de positive langtidseffekter var tydeligst blant elever som kom fra lavinntektsfamilier, noe som kan være et tegn på at gratis skolemat kan være en sosialt utjevnende faktor.¹³ I en ny undersøkelse om gratis skolemat i Osloskolen, viste funnene seg at skolemat kan utjevne sosiale forskjeller.¹⁴

I Hurdalsplattformen lovet regjeringen gradvis innføring av et daglig, sunt skolemåltid. Redd Barna ønsker å understreke overfor ekspertgruppen at dette er et tiltak som mange elever ønsker når vi er ute på skolebesøk, og vi mener at gratis skolemat kan være med både på utjevne sosiale forskjeller, skape mer trivsel og bedre helse i elevgruppa.

- **Gratisprinsippet i skolen må bli fulgt opp i praksis**

FNs barnekonvensjon og opplæringsloven §§ 2-15 og 3-1 slår fast at skolen skal være gratis så alle barn sikres lik rett og mulighet til utdanning uavhengig av familiens evne og vilje til å betale. Lovverket er godt og tydelig, men praksisen der ute erfarer Redd Barna at ikke er god nok fordi det er mange kostnader knyttet til skolens aktiviteter.

I Redd Barnas rapport «Alt koster penger» forteller barn at det koster penger å gå på skolen og at det var ting de har trengt på skolen som de ikke har kunnet kjøpe, eller aktiviteter de ikke har vært med på fordi prislappen var for høy¹⁵. Foreldre, lærere og skoleledelse melder om at det stadig er nye utgifter på skolen og at det er en manglende felles forståelse for hvordan gratisprinsippet skal tolkes i skolen, også i hva som regnes som aktiviteter i skolens regi eller privat. Vi ser også at økt press på foreldrebetaling bidrar til ulike muligheter til å lykkes i opplæringsløpet og er med på å skape utenforskap.

¹² https://www.nrk.no/nordland/norge-har-brukt-78_5-millioner-kroner-pa-gratis-sfo-for-forsteklassinger_-men-mange-far-ikke-stotte-1.16081183

¹³ Forskning.no: [I Sverige får elever gratis skolemat. Forskere har undersøkt hva det har å si senere i livet](#) (artikkel fra 17. juni 2021, oppsøkt 28.3.2023)

¹⁴ [Folkehelseforsker: Gratis skolemat kan være med å utjevne forskjeller](#) Utdanningsnytt 2023 (opsøkt 29.3.2023)

¹⁵ Redd Barna (2020): [Alt koster penger. Erfaringer og råd fra barn om fattigdom og utenforskap i Norge](#).

Redd Barna etterspør et rundskriv til opplæringsloven som kan tydeliggjøre hvordan skoleeiere, lærere, foreldre og andre skal tolke gratisprinsippet i skolen. Et annet grep som ekspertgruppen kan etterspørre, er at Utdanningsdirektoratet med bistand fra Kunnskapsdepartementet, i utarbeidelsen av ny opplæringslov utarbeider en ressursbank, som gir både skoleansatte, skoleledere, skoleeiere, men også foreldre, veiledning i hvordan gratisprinsippet kan etterleves i praksis.

- **Borteboende elever på videregående skoler må sikres tilstrekkelig støtte**

Elever fra distriktene må sikres nok støtte fra det offentlig/Lånekassen slik at det er mulig å flytte, bo og ta utdanning der hvor utdanningssteder er. Dette gjelder særlig barna fra distriktene hvor det ikke er videregående skoler. Støtten som tilbys i dag er i mange tilfeller ikke tilstrekkelig for å dekke utgiftene, noe som kan medføre at noen ungdom i praksis ikke har tilgang til videregående skole. Redd Barna ber ekspertgruppen gjennomgå behov og stønadsnivå, og anbefale at det gis støtte basert på reelle behov hos elevene.

BOLIG

- **Styrke det boligsosiale arbeidet for barnefamilier**

En god og trygg bolig er viktig for at vi skal kunne ta utdanning, danne familie, være i arbeid og ta vare på helsen vår. Boligen og bomiljøet rundt er også en ramme for et sosialt liv og gir tilhørighet til et nærmiljø og et lokalsamfunn. Bolig er viktig for barnefamiliers trygghet og stabilitet, og for barns muligheter til å kunne ha med seg venner hjem, ha en plass til å gjøre lekser og for å føle tilhørighet til nærmiljøet. Lavinntektsfamilier har ofte usikker tilknytting til boligmarkedet, flytter mye og har lav standard på boligen. Det boligsosiale arbeidet skal bidra til at husstander med lave inntekter skal ha mulighet til å opprettholde boforhold i egnet bolig og ha et trygt bomiljø. Redd Barna er glad for at regjeringen de siste årene har styrket bostøtten for barnefamilier, men ordningen må gjøres mer relevant for barnefamilier,¹⁶ og inntektsgrensen bør senkes. I dette arbeidet er det viktig med brukermedvirkning.

I ny lov om kommunens ansvar for det boligsosiale feltet, jf. Prop. 132 L (2021 – 2022¹⁷, som trer i kraft 1. juli 2023, er barns rettigheter hverken kommet inn i loven eller saksbehandlingsreglene, noe som både Redd Barna og Barneombudet ønsket i sine høringsvar. Dette er en tydelig forventning som må følges opp, også av ekspertgruppen.

- **Strengere regulering av utleiemarkedet.**

Barn og unge utgjør en stor andel av de som kategoriseres som vanskeligstilte på boligmarkedet, i «2019 utgjorde barn og unge hele 78 000 av 179 000 vanskeligstilte på boligmarkedet»¹⁸. Familier med lavinntekt er ofte bosatt på det private leiemarkedet, som i dag i liten grad er regulert. Redd Barna ber ekspertgruppen se på muligheter for hvordan leiemarkedet i større grad kan reguleres for å sikre barn og unge trygge bomiljø, i tråd med barns rettigheter. Vi viser også til Frelsesarmeen sitt høringsvar der de ber om «en instans der man kan melde bekymring om dårlige boforhold. En instans som sikrer oppfølging av konkrete saker, slik at alvorlige feil og mangler kan kreves utbedret før neste leieforhold etableres. En slik ordning vil bidra til å styrke lavinntektsfamiliers rettigheter på

¹⁶ NOU 2017:6 [Offentlig overføringer til barnefamilier](#)

¹⁷ Kommunal og distriktsdepartementet (2022); [Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet - Lovdata](#)

¹⁸ Kommunal og moderniseringsdepartementet (2023): Høringsnotat om [Forslag til lov om kommunens ansvar overfor vanskeligstilte på boligmarkedet](#)

boligmarkedet.» En slik instans vil også kunne bidra til å kontrollere kvalitet på husleiekontrakter og bolig når det offentlig går inn med bostøtte.

- **Videreføre BOVEL-senteret og inkludere barneperspektivet i mandatet**

BOVEL skal være et knutepunkt for forskning på bolig- og velferdsspørsmål i Norge. Senteret drives av Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet, og senteret skal jobbe med lavinntektsgrupper på boligmarkedet, den kommunale boligsektoren og effekter av offentlig politikk. Senteret er et prøveprosjekt og har finansiering fra kommunal- og distriktsdepartementet frem til 2024, med opsjon på forlengelse av drift i fem år. Innsikten senteret kommer med er svært verdifull for bedre å kunne sikre tilfredsstillende boforhold og levekår for barn i lavinntektsfamilier, i tråd med barnekonvensjonen. For å sikre langsiktigheten kunnskapsutvikling så bør ekspertgruppen anbefale at BOVEL blir et fast forskningsprogram. Det er også viktig at BOVEL-senteret får et utvidet mandat til å også jobbe med barneperspektivet.

- **Retningslinjer og barns beste vurdering ved tildeling av kommunale boliger til barnefamilier.**

Kommunale boliger er ment å være midlertidig, men særlig barnefamilier blir boende i kommunale boliger i lengre tid og mange barn bor i kommunale boliger i store deler av oppveksten¹⁹. Flere studier har påvist at trangboddhet, og problemer med kulde og støy, er mer utbredt i kommunale boliger og at det er en rekke sosiale utfordringer knyttet til bomiljøet i mange av de kommunale boligene²⁰. Redd Barna er bekymret for boligsituasjonen til barn som bor i kommunale boliger, og vi oppfordrer til at boforhold for barnefamilier i kommunale boliger utredes videre. Vi etterlyse retningslinjer for standard for boliger for barnefamilier, og at det dokumenteres at en vurdering av barnets beste har blitt foretatt ved tildeling av boligen. Videre etterlyser vi en nasjonal oversikt over antall barn som bor i kommunale bolig og tidsperiode de bor der, for et bredere kunnskapsgrunnlag ved utvikling av tiltak.

Redd Barna etterspør at den nye loven om boligsosialt arbeid er tydeligere på at kommuner skal ha ansvar for å ha en oversikt over bosituasjonen til barnefamilier som bor i kommunale boliger, inkludert antall barn som er bosatt i kommunale boliger og botid. Dette vil kunne bidra til en nasjonal oversikt, og således kunne gi et bedre kunnskapsgrunnlag ved utvikling av tiltak. Husbankens nye digitale system for kommunale utleieboliger (KOBO) vil også kunne være en viktig aktør i dette arbeidet. Det må også sikres at det er nok boliger som er universelt utformet, for at familier med mennesker med funksjonsnedsettelse også har tilgang på bolig.

FRITID

- **Sikre deltakelse på fritidsarenaen for alle barn**

Artikkel 31 i barnekonvensjonen gir alle barn og unge rett til hvile, fritid og lek. Forskningen er tydelig på at å delta på fritidsaktiviteter styrker barnets egenutvikling og selvfølelse og forebygger utenforskap, isolasjon og helserelevante utfordringer. *Det antas videre at det å delta i ulike former for aktiviteter under oppveksten har betydning for barn og unges forutsetninger for å klare seg godt i*

¹⁹ SSB (2019): [Store sosialhjelp-familier bor oftere i kommunale boliger.](#)

²⁰ Bratseth, K. (2017) *Beboerblick. Beboerundersøkelse fra tre kommunale gårder på Tøyen. Bydel Gamle Oslo. -Oslo kommune (2009) Barns oppvekstvilkår i kommunale boliger i Oslo. Rapport fra en intervjuundersøkelse av barnefamilier i fire kommunale gårder. Helse- og velferdsetaten. - Skog Hansen, I.L. og Lescher-Nuland, B.R. (2011). Bolig og oppvekst. En studie av konsekvenser av å vokse opp under vanskelige boforhold, Fafo-rapport 2011:16.- Magnusson Turner, L. og Stefansen, K. (2012) Boforhold blant barnefamilier med lav inntekt. NOVA-notat 1/12. - Nordvik, N. (2010) Bolig og boforhold. I Sandbæk, M. & Pedersen, A.W. (red.) (2010) Barn og unges levekår i lavinntektsfamilier. En panelstudie 2000-2009. Rapport nr. 10/10. Oslo: NOVA.*

utdanningssystemet og deretter i arbeidslivet²¹. Det å delta på aktiviteter på fritiden har mange positive følger på vesentlige områder i barns liv, men det er også et mål i seg selv at barn kan ha det gøy, slappe av og henge med jevnaldrende.

FNs barnekomite skriver i sine merknader til Norge i 2018²², at de anbefaler at parten gir barn med begrensede økonomiske midler, barn med nedsatt funksjonsevne, barn med minoritetsbakgrunn og barn fra isolerte trossamfunn bedre tilgang til trygge, tilgjengelige, inkluderende rom for lek og rekreasjonsaktiviteter. Redd Barna viser til rapporten Oppdrag 31²³, der barn og unge identifiserte barrierer som gjør at barn holdes utenfor fritidsarenaen, sammenhengen mellom mekanismene, og ikke minst hvordan dette kan rettes på. Redd Barna ber ekspertutvalget anbefale at myndighetene kommer med konkrete tiltak for å motvirke strukturelle barrierer som indirekte og direkte er knyttet til økonomi, og som hindrer barn i å delta på organiserte og uorganiserte aktiviteter.

Vi viser også til høringsinnspillet til Nasjonal Dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge (NDFU), der Redd Barna sitter i styringsgruppe. Vi vil oppfordre at ekspertgruppen ber myndigheter særlig gjøre en innsats for å sikre at det utvikles lokale Fritidserklæringer i kommune-Norge, og at Bufdir bør få ansvar for oppfølging inn i sitt oppdragsbrev. Vi mener også at det bør settes inn spesifikke tiltak for å kartlegge hvordan kommunale NAV følger opp hvorvidt barn i husstander som mottar sosialhjelp, deltar på fritidsaktiviteter og hvorvidt utgifter til fritid inngår i stønad til livsopphold, slik de er forpliktet til i henhold til Rundskriv til Sosialtjenesteloven.²⁴ I 2021 var det 64 000 barna som bodde i en familie som mottok sosialhjelp.²⁵ Ekspertgruppen bør anbefale at dette må inngå i oppdragsbrevet fra Arbeids- og Inkluderingsdepartementet til statsforvalteren.

- **Lovfeste barns rett til en fritidsklubb / møteplass i sitt nærmiljø.** Fritidsklubben er et fristed, men også et sted hvor barn og unge kan få møte nye mennesker, teste egenskaper og ferdigheter. Det er et sted der de får mulighet til å prøve nye ting, og oppleve mestring og fellesskap. En fritidsklubb er viktig i kommunens forebyggende ungdomsarbeid og skal være en inkluderende møteplasser der barn og unge kan være uavhengig av deres økonomiske, sosiale og kulturelle bakgrunn. Fritidsklubber bidrar til å utjevne sosiale og økonomiske forskjeller og er derfor en viktig arena for inkludering av barn fra blant annet lavinntektsfamilier. Fra Folkehelsemeldingen, mestring og muligheter, av 2015 kan vi lese at *klubbene bidrar til å utjevne sosiale forskjeller, og mange klubber jobber aktivt med å motvirke marginalisering av barn og unge som er berørt av fattigdomsproblematikken. (..) Tradisjonelt har fritidsklubben vært den eneste offentlige arena som er åpen for alle ungdom på deres fritid og som vektlegger ungdomsinitiert aktivitet. Det er derfor viktig at kommunen styrker sitt arbeid på dette området for best mulig effekt av regjeringens satsninger gjennom nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom og storbyordning.*²⁶

Klubbundersøkelsen til Ungdom og Fritid 2020 viser at omtrent halvparten av klubbene har blitt foreslått nedlagt eller nedskjært på grunn av svak kommuneøkonomi²⁷, og i dag er det 70 kommuner

²¹ Fløtten og Nielsen (2020): Barnefattigdom – en kunnskapsoppsummering, i Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020 – 2023).

²² FN's Barnerettighetskomité (2018). [Concluding observations on the combined 5th and 6th periodic reports of Norway](#). Genève: FN's Barnerettighetskomité.

²³ Redd Barna (2019). Oppdrag 31: Rett på fritid.

²⁴ [Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i Nav](#), sist endret 27. 03. 2023

²⁵ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/trygd-og-stonad/statistikk/okonomisk-sosialhjelp/artikler/fortsatt-nedgang-i-antall-sosialhjelpsmottakere>

²⁶ [Folkehelsemeldingen - mestring og muligheter](#) (Meld. St. 19 (2014 -2015)

²⁷ Ungdom og fritid (2021): [Klubbundersøkelsen 2020](#)

som ikke har en klubb for barn og unge. Manglende forankring i lovverk fører til usikkerhet og ustabilitet, og at tilbudet lett kan prioriteres vekk i stramme kommunale budsjett. Redd Barna mener derfor at ekspertgruppen bør anbefale at barns rett til en møteplass i sitt nærmiljø må lovfestes. En slik lovfesting bør si noe om kvalitet-, kompetanse- og ressursbehovet, sikre universell utforming og fastslå ungdoms rett til deltakelse og medvirkning. Ekspertgruppen bør anbefale at barns rett til en fritidsklubb i sitt nærmiljø må lovfestes, og at den bør inn i Kulturloven, som nå skal revideres.

VOLD OG LEVEKÅR

- **Mer kunnskap om forholdet mellom vold og levekår.**

Forskning viser at vedvarende lavinntekt øker risikoen for å være utsatt for vold og overgrep. Dette slås blant annet fast i NKVTS (2023) rapport om omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen, der de skriver at «Det er en klar sammenheng mellom levekårsutfordringer og voldsutsatthet. Både denne og andre norske studier om omfanget av vold og overgrep i den norske befolkningen viser dette. Tiltak som fremmer samfunnsdeltakelse og reduserer sosiale forskjeller, vil kunne forebygge voldsutsatthet i befolkningen. Universelle forebyggende tiltak som bekjemper lavinntekt og andre levekårsutfordringer i befolkningen, *bør prioriteres*. Slike forebyggende initiativ krever tverrsektoriell satsing over tid.»²⁸ Redd Barna viser til den nye Opptappingsplanen for å forebygge vold som regjeringen nå utvikler, og anbefaler koordinering av tiltak slik at det sikres at Opptappingsplanen ser på sammenhenger mellom levekårsutfordringer og voldsforebygging, samt har konkrete tiltak som påvirker i positiv eller negativ retning den samlede belastningen av levekårsfaktorer som øker risikoen for vold mot barn og unge i nære relasjoner.

KOMPETANSE

- **Økt kompetanse om levekårsutfordringer i alle førstelinjeyrker som møter barn.**

Redd Barna mener at voksne som møter barn og unge, enten direkte eller indirekte, gjennom sitt yrke, som barnevernet, familievern tjenestene, lærer- og sosialtjenestene, fastleger og psykologer må få kunnskap om barns oppvekst og levekår; i særdeleshet fattigdom og konsekvenser dette medfører for barna og for familiene. Disse studentene vil i sin fremtidige yrkesutøvelse møte denne gruppen barn, og for å kunne iverksette gode tiltak og støtte bør de være kompetente til å skille mellom inntektsfattigdom og andre typer sosial ekskludering/problemer. Det er viktig at det i utdanningen er et fokus på tverrfaglig samarbeid med andre relevante instanser og deres tiltak, der barnets beste er i fokus.

3. Fordeling av ansvar og tiltak på ulike forvaltningsnivå.

Kommunale ulikheter, tilgang til tjenester og kommune-økonomi.

Det er i dag store økonomiske forskjeller mellom kommuner i Norge. Flere kartlegginger viser at tjenestetilbudet varierer mye mellom kommunene, og at tjenestetilbudet innenfor flere områder i enkelte kommuner ikke når opp til en tilfredsstillende minstestandard.²⁹ FNs barnekomité har gjentatte ganger kommentert at det varierende tjenestetilbudet for barn og unge mellom kommunene er problematisk for innfrielsen av barns rettigheter. Barnekomiteen har også fremhevet at det lokale selvstyre i Norge har en stor verdi. Samtidig er barnekomiteen betenkt over kommunenes økonomiske evne til å oppfylle sine

²⁸ NKVST (2023): [Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen. Rapport nr. 1-2023](#)

²⁹ UNICEF, [kommuneanalyse 2022](#).

forpliktelser til å gjennomføre barns rettigheter. Barnekomiteen har blant annet anbefalt at staten sikrer tilstrekkelig tildeling av ressurser til kommunene.³⁰

Kommunenes inntektssystem har stor betydning for norske kommuners mulighet til å tilby likeverdige tjenester til barn og unge, i tråd med barnekonvensjonens artikkel 2, ikke-diskrimineringsprinsippet. *NOU 2022:10. Inntektssystemet for kommuner*, kommer med en rekke forslag til utforming av inntektssystemet³¹, og Redd Barna viser til vårt høringsvar, der vi uttrykker bekymring for at noen av endringene vil kunne forsterke dagens ulikhet mellom kommuners muligheter i å sikre gode og likeverdige tjenester for barn og unge. De dårligst stilte kommunene, særlig lavinntektskommuner, vil etter vår mening, ikke kunne tilby barn tjenester som er likeverdige med tjenestene i andre kommuner. Redd Barna har videre vært i dialog med kommuner som melder om stor bekymring for at sosiale kriterier ikke er blitt styrket i inntektsutvalgets forslag til ny kostnadsnøkkel. I praksis betyr dette at kommuner med allerede store levekårsutfordringer, kommer enda dårligere ut med det fremlagte forslaget, noe som vil ha stor innvirkning på den enkelte kommunes mulighet til å tilby tilstrekkelig tjenester til barn og unge. Kommuner med mange lavinntektsfamilier vil for eksempel ikke bli kompensert for at utgifter knyttet til at mange familiene vil ha krav på gratis barnehageplass. Det er viktig at sammensatte levekårsutfordringer fanges opp, og opphopingsindeksen i fordelingsnøkkelen bør derfor utvides, samt delnøkkelen til sosiale kostnader bør økes. Vi savner også at utgifter til tidlig innsats og forebyggende tiltak vektlegges i det utgiftsutjevnerende arbeidet. Redd Barna mener det er viktig at ekspertgruppen er tydelig på hvilke konsekvenser forslagene til inntektsutvalget vil kunne ha for barn og unge, og at de forventer at utredningen må konsekvensutredes opp mot forpliktelsene etter barnekonvensjonen.

Tilgang på offentlig tjenester og rettshjelp.

Alle innbyggere skal tilbys likeverdige tjenester, og Redd Barna anbefaler at ekspertgruppen ser på tiltak som sikrer at nødvendige velferdstjenester faktisk er tilgjengelig for barnefamilier, og spesielt for barn og ungdom. Gjennom prosjektet Lokal rettshjelp for barnefamilier³², som Oslo Met har gjennomført i samarbeid med Redd Barna, identifiseres språk, digitalt utenforskap, manglende tillit og kommunikasjonsutfordringer som barrierer i møte med offentlige tjenester som NAV, Husbanken og barnevern. I prosjektet vises det også til at lavinntektsfamilier liten grad oppsøker rettshjelp, selv om de har et stort hjelpebehov og det finnes tilgjengelig hjelp. Prosjektet viste at det er behov for at kommuneansatte og voksne som jobber med barn og unge får større interkulturell kompetanse, og at det jobbes med å styrke tilliten mellom befolkningen og hjelpeinstanser, samt sikre at det finnes lokal juridisk kompetanse slik at utsatte grupper får støtte til å kreve sine rettigheter i møte med velferdsstaten. Redd Barna etterlyser derfor mer konkrete tiltak som sikrer at barnefamilier i levekårsutsatte områder får lett tilgang på offentlig tjenester og rettshjelp, til tross for språklige, økonomiske og sosiale barrierer som de møter.

I arbeidet med å tilby likeverdige tjenester, mener Redd Barna det er viktig med langsiktig innsats og strukturelle ordninger som ivaretar samordning på tvers av sektorer, og viser til blant annet *0-24 samarbeidet*³³ og *Nye mønstre – trygg oppvekst* i Kristiansand³⁴ som eksempler på gode tiltak for koordinering av tverrfaglig innsats rettet mot barnefamilier med lav inntekt. Vi håper at Nye mønstre- trygg oppvekst kan anbefales som et nasjonalt program.

³⁰ CRC/C/NOR/CO/5-6, Avsluttende merknader til Norges kombinerte femte og sjette periodiske rapport, avsnitt 5 d), 4. juli 2018

³¹ Kommunal og distriktsdepartementet (2022): NOU 2022: 10. [Inntektssystemet i Norske kommuner](#).

³² Arbeidsforskningsinstituttet: [Lokal rettshjelp til barnefamilier 2017 - 2020](#)

³³ [0-24-samarbeidet | 0-24-samarbeidet \(udir.no\)](#)

³⁴ [Kristiansand kommune - Nye mønstre – trygg oppvekst](#)

For en mer helhetlig oppfølging av barn og familier i vedvarende lavinntekt, ber vi ekspertgruppen anbefale familiekoordinatorer på alle Nav-kontor. Det bør være én koordinator i hver enkelt sak som skal fungere som et bindeledd mellom instansene i tjenesteapparatet, og koble på andre ved behov. En slik ressurs bør ha barnefaglig kompetanse, og et spesifikt ansvar for å sikre at barns individuelle rettigheter blir ivaretatt ved familiesaker.

Digital deltakelse og tilgang til offentlig tjenester

I dagens digitaliserte samfunn er det en forutsetning å delta digitalt for å kunne få innfridd rett til skole, deltakelse i fritidsaktiviteter og kunne å nyttiggjøre seg av velferdstjenester. Redd Barna-rapporten, *Har alle ungdom mulighet til å delta digitalt?*, viser at ungdom møter en rekke barrierer som kan stå i veien for fullverdig digital deltakelse.³⁵ Dårlige levekår i familien kan gjøre at barn og unge opplever tilgangsbegrensninger gjennom dårlig nett eller mangel på oppdatert IKT-utstyr. Videre kan trangboddhet også stå i veien for at barn og unge kan nyttiggjøre seg av digitale tjenester og muligheter, på grunn av mangel på privatliv og mulighet til å sitte skjermet. Redd Barnas rapport viser også at foreldrestøtte kan påvirke unges digitale samfunnsdeltakelse, ved at foreldre mangler digital kompetanse eller utstyr, eller er under stort press/stress. Manglende digital deltakelse kan føre til ekskludering, og bidra til økende ulikheter i samfunnet. FNs barnekomite har i den generelle kommentaren *On children's rights in relation to the digital environment*, fastslått at digital inkludering er nødvendig for å hindre økende ulikheter i samfunnet³⁶.

Eksisterende tiltak og planer fra nasjonale myndigheter for å sikre digital inkludering har i liten grad fokus på barn og ungdom³⁷, og Redd Barna anbefaler at ekspertgruppen i sine innspill minner myndighetene på deres ansvar for en aktiv politikk som tilrettelegger for likeverdige muligheter for å delta digitalt: (i) arbeidet med digital inkludering må inkludere et barne- og ungdomsperspektiv, som adresserer de barrierene ungdom møter for delta digitalt, og der ungdom selv må utvikles i utvikling av løsningsforslag; (ii) skolen må tilrettelegge for at alle elever har tilgang til å delta digitalt og (iii) utvikling av tiltak som styrker foreldres forutsetninger for å gi barn støtte, veiledning og oppfølging på nett. Anbefalingene er i hovedsak er rettet mot kommunal- og distriktsdepartementet.

Barns rettigheter og barnefagligkompetanse i NAV.

Grunnloven §104 og artikkel 26 i barnekonvensjonen omhandler barnets sosiale trygget, og slår fast at staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten de har krav på etter landets lover. Både Helsetilsynets rapport (2012)³⁸ og Riksrevisjonens undersøkning av barnefattigdom (2014)³⁹ konkluderte med at barns behov ikke blir ivaretatt under Navs behandling av barnefamilier. Rapportene viste at kartleggingen av barns behov og livssituasjon var tilfeldig og lite systematisk, og ikke basert på individuelle vurderinger. Dette ble forsterket av Sivilombudets i 2016 som understreket at evnen til å vurdere barnas situasjon i store deler av forvaltningen hadde hatt store mangler i en årrekke. Blant annet ble det pekt på at det skal fremgå i vedtak hvordan barns beste er blitt vurdert og på hvilken måte det var blitt lagt til rette for at barnet skulle få uttrykke sin mening⁴⁰. Helsetilsynet har igangsatt et nytt landsdekkende tilsyn med sosiale tjenester i Nav, *NAV-kontorenes ansvar for å ivareta barns behov når familien søker økonomisk stønad*, og de første 18 rapportene som har kommet til nå er svært urovekkende⁴¹. Foreløpig

³⁵ Redd Barna (2022): [Har alle ungdom mulighet til å delta digitalt? Barrierer og løsninger](#).

³⁶ Committee on the Rights of the Child: [General comment No. 25 \(2021\) on children's rights in relation to the digital environment](#)

³⁷ Capgemini Invent, på oppdrag fra Redd Barna (2021): [Digitalt utenforskap blant barn og ungdom](#).

³⁸ Rapport fra Helsetilsynet 2/2013: [Glemmer kommunene barn og unge i møte med økonomisk vanskeligstilte familier? Kartlegging og individuell vurdering av barns livssituasjon og behov ved søknader om økonomisk stønad](#), Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2012.

³⁹ Riksrevisjonens undersøkning av barnefattigdom. [Dokument 3:11 \(2013-2014\)](#)

⁴⁰ Kohler-Olsen og Pedersen (2019): Kampen for bedre livsvilkår. Barnekonvensjonen i praksis: fra barnets behov til barnets rettigheter. Elise Kipperberg, Julia Kohler-Olsen og Eivind Pedersen (red). 4 utg. Oslo: fagbokforlaget, 2019

⁴¹ Helsetilsynet: 2022-2023. [Nav-kontorets ansvar for å ivareta barns behov når familien søker om økonomisk stønad](#).

funn viser tydelig at Nav ikke foretar forsvarlig kartlegging eller individuelle vurderinger av barns behov når familier søker sosialhjelp, som både er et direkte brudd på lov om sosiale tjenester i Nav, kommuneloven og forvaltningsloven, samt barnekonvensjonen.

I tildelingsbrevet til Nav de siste årene, samt ny «Veileder om økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven»⁴², gis det tydelige føringer om viktigheten av barneperspektivet og at det skal sikres stor grad av skjønn i vurderingene, men tilsynsrapportene og praksis viser dette ikke er tilstrekkelig. Det er et stort behov for økt kompetanse blant ansatte og ledelse, og tydeligere rutiner og dokumentasjon for hvordan barneperspektivet skal sikres i praksis.

Det er også behov for å tydeliggjøre barns individuelle rettigheter i lovverket til både det kommunale og det statlige NAV. I dag er dette kun spesifisert i *Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i NAV*², noe som ikke tilstrekkelig rettsvern til barnet. Særlig gjelder dette avveininger knyttet til fordeling versus arbeidslinjen, som representerer et av de grunnleggende dilemmaene knyttet til utforming av velferdspolitikken generelt. Redd Barna erkjenner at å bidra til at foreldre får fast inntekt gjennom arbeid må være et prioritert mål, men dette må aldri gå på bekostning av barnets individuelle rettigheter. Rettigheter er universelle og ikke noe man må gjøre seg fortjent til. Barn skal ikke være avhengig av foreldrenes innsats for å få sine rettigheter innfridd. Redd Barna er bekymret for at barnets individuelle rettigheter i for stor grad tilsidesettes av hensynet til arbeidslinjen. En tydeliggjøring av barns rettigheter bør inn i formålsparagrafen til både Sosialtjenesteloven og Folketrygdloven. Dette vil kunne medvirke til at hele Nav får en tydeligere forpliktelse til å oppfylle barnekonvensjonens forpliktelser, herunder hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt.

I sin rapport til FNs barnekomité skriver *Forum for barnekonvensjonen* at «selv om det rettslige rammeverket på mange områder er i tråd med barnekonvensjonen, viser forskning og utredning at høring av barn i rettslig og administrativ saksbehandling ikke skjer i den grad som loven forutsetter. Det mangler fremdeles kompetanse, rutiner og kunnskap på mange områder»⁴³. For å sikre tilstrekkelig kunnskap om hva som er barnets behov og livssituasjon, bør barn og unges rett til å bli hørt styrkes, i tråd med artikkel 12 i barnekonvensjonen.

For å sikre barns individuelle rettigheter og barneperspektivet i NAV anbefaler Redd Barna:

- Det må øremerkes midler til opplæringstiltak for ansatte på NAV, og kompetanse om levekårsutfordringer må styrkes i utdanningen.
- Barns behov og livssituasjon må inngå som et dokumentasjonskrav i møte med barnefamilier, og det må fremgå i vedtaket at barns beste er vurdert, og på hvilken måte det er lagt til rette for at barnet har fått uttrykket sin mening. Dette gjelder både statlige og kommunale NAV.
- Barns individuelle rettigheter og artikkel 3, *barnets beste*, må inn i formålsparagrafen i Sosialtjenesteloven og Folketrygdloven, og må være førende også når det står i kontrast til andre hensyn som arbeidslinjen.

Veiledningsplikten til NAV må styrkes.

I prosjektet Lokal rettshjelp for barnefamilier⁴⁴ kom det tydelig fram at mange brukere har et stort behov for hjelp til å navigere i NAV-systemet; både hjelp til det språklige, men også til å forstå informasjonen og vedtakene fra NAV. Noen brukere forteller at NAV sender de som har behov for veiledning til andre

⁴² [Veileder om økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven](#), 16.12.2022

⁴³ Forum for barnekonvensjonen (2017): [Supplerende rapport til Norges femte og sjette rapport til FNs komité for barnets rettigheter](#).

⁴⁴ Arbeidsforskningsinstituttet: [Lokal rettshjelp til barnefamilier 2017 – 2020](#)

hjelpeinstanser, selv om dette er en jobb som de er forpliktet til å gjøre. Mange brukere kjenner heller ikke til muligheten til å få veiledning. Så vidt Redd Barna vet, er det lite eller ingen forskning på hvordan veiledningsplikten faktisk fungerer.

Redd Barna mener at ekspertgruppen bør anbefale at myndigheten oppretter tilsyn på hvordan Nav ivaretar veiledningsplikten og hvilke følger det har, samt det bør undersøkes hvordan veiledningsplikten følges opp i Navs rapportering til Arbeids- og Velferdsdirektoratet. Det er også behov for mer kunnskap om hvordan veiledningsplikten harmoniseres med digitaliseringen av Nav, som blant annet innebærer innskrenkende åpningstider og dermed også færre muligheter for veiledning gjennom personlig møte på NAV-kontorene.

Nivået på ytelser til barnefamilier må økes

Fafo sin rapport *Veldedighet i velferdsstaten*, viser at de aller fleste menneskene i matkøene mottar en eller flere ytelser fra Nav og at omtrent halvparten bor sammen med barn⁴⁵. At det offentlige hjelpeapparatet sender folk til matkøene, viser det Redd Barna og andre har sagt fra om lenge: Trygdeytelsenes lave nivå skaper fattigdom. Stønadssatsene må løftes til et anstendig nivå, som sikrer barna og deres familier helt grunnleggende rettigheter og behov. Problemet med stønadssatsene er allerede godt dokumentert. I rapporten «Ivaretagelse av barns rettigheter i forvaltningen av økonomiske stønadsordninger», vises det også til at nivået på stønadssatser er så lave at barnets rett til tilfredsstillende levekår, i tråd med barnekonvensjonens artikkel 27, utfordres⁴⁶. Redd Barna ber om at ytelser til alle med forsørgeransvar økes, og at det må utredes om nivået på stønadssatser (både statlige og kommunale satser) er forsvarlig sett opp mot barns rettigheter. En slik utredning bør også se på innretningen av stønader som barnefamilier mottar. Bør det for eksempel i større grad bør legges opp til skjønn i forvaltningen av ytelsene ved Folketrygden?

4. Rett politikk til rett tid.

Anbefalinger må rettes mot alle aldersgrupper barn.

Artikkel 1 i barnekonvensjonen slår fast at alle mennesker under 18 år er barn. Tiltak som myndighetene den siste tiden har gjennomført for å forebygge fattigdom, er i stor grad rettet mot familier med barn opp til skolealder og småskole, mens det er få tiltak rettet mot å sikre gode oppvekstvilkår, like muligheter og utjevning av ulikhet for familier med eldre barn. Det er kostbart å ha barn i alle aldre. Ulik alder har ulike behov, men fortsatt vil det medføre høye utgifter for barnefamilier. Redd Barna har i mange sammenhenger snakket med barn i ulik alder som alle bekrefter de negative konsekvensene en oppvekst med lite penger medfører⁴⁷. Vi ber derfor ekspertgruppen sikre at tiltakene som de anbefaler, retter seg mot alle aldersgrupper barn og unge.

Redd Barna mener at personer over 18 år som bor hjemme og går på videregående fortsatt må få stønader og ytelser til de er ferdig på videregående, og at det må sikres at deres inntekt ikke bidrar til å avkorte stønader til foreldre.

5. Grupper av barn og familier.

Redd Barna mener det er viktig å blant annet prioritere følgende grupper barn og unge;

Barn av enslige forsørgere - Styrke stønader og tiltak til enslige forsørgere og barnefamilier.

⁴⁵ Fløtten, Frisell og Skog Hansen. [Veldedighet i velferdsstaten. Hvem trenger hjelp til livsopphold fra de frivillige organisasjonene?](#) Fafo-rapport 2023:09

⁴⁶ Hansen og Hansteen (2022): [Ivaretagelse av barns rettigheter i forvaltningen av økonomiske stønadsordninger](#). Wiersholm, påoppdrag fra Redd Barna

⁴⁷ Redd Barna (2020): [Alt koster penger. Erfaringer og råd fra barn om fattigdom og utenforskap i Norge](#).

Redd Barna mener stønader til enslige forsørgere bør styrkes. Enslige forsørgere er ofte i en utfordrende økonomisk situasjon og barn som har opplevd samlivsbrudd mellom foreldre har fire ganger så høy risiko for å havne i lavinntektsgruppen⁴⁸. Andelen enslige forsørgere har økt de siste årene. Stønader og skattefordeler rettet mot denne gruppen sikrer muligheten til å fortsatt være gode omsorgspersoner for egne barn i en vanskelig periode. Redd Barna anbefaler at det målrettes tiltak mot denne gruppen.

Barn som bor i levekårsutsatte områder / områdesatsninger- bedre kunnskapsgrunnlag og medvirkning.

Redd Barna har våren 2021 hatt samtaler og gjennomført en spørreundersøkelse blant ungdomsskoleelever i Groruddalen om hvordan de har hatt det under pandemien og hva myndigheter bør gjøre for at barn skal ha det bra. På spørsmål om de har kjennskap til storbysatsningen, svarer nesten alle at de ikke har hørt om denne satsningen og ikke vet hva det er. Redd Barna mener derfor at det er viktig i framtidig arbeid at barn og unge bli informert og involvert i arbeidet knyttet til områdesatsningene. Vi viser her til overordnet kommentar om barn og unges medvirkning.

Redd Barna ber ekspertgruppen ta med forslaget fra Levekårsutvalget om å utvikle tilgjengelig levekårsdata og indikatorer på områdenivå⁴⁹, og minner om at barn og unge må involveres i dette arbeidet for å utvikle treffsikre indikatorer. I NOU 2020: 16 etterlyses også bedre effektstudier av områdesatsningene⁵⁰. Sammen med foreslåtte levekårsdata og indikatorer på områdenivå mener vi dette er viktig for å kartlegge hvilke tiltak som bidrar til å bedre barns levekår og på lengre sikt til sosial mobilitet. Redd Barna vil understreke at det bør brukes medvirkningsorientert design og metodikk slik at barn og unge får mulighet til å delta og involveres som medforskere i et slikt arbeid.

Barn som søker asyl - Lavinntekt på asylmottak må forhindres

Over 70 prosent av dem som søker beskyttelse i Norge får oppholdstillatelse og skal bosettes⁵¹, i tillegg viser statistikken at familier med flukt- og minoritetsbakgrunn er overrepresentert i statistikken over lavinntekt. Tiltak i ankomstfasen er derfor viktig. Stønadene til beboere i mottak ligger langt under satsene for sosialhjelp. OsloMet gjennomførte i 2017 en studie om matsikkerhet på asylmottak, som viste at 93% av mottaksbeboerne som deltok i studien var matusikre og 20% av barnefamiliene som deltok i studien, opplevde at deres barn sulter. OsloMet anbefalte at den økonomiske støtten til beboere i mottak økes.⁵² Familiens dårlige økonomi oppleves som svært belastende for foreldrene og barna, og den gjør en allerede stressende og anspent hverdag enda vanskeligere. Til tross for økningen av stønadssatsene som kom i forbindelse med Statsbudsjettet for 2023, er nivået på stønadene til beboere i mottak svært lave. Redd Barna mener det er behov for å øke stønadene til barnefamilier som er bosatt på asylmottak, slik at foreldrene blir i stand til å ta vare på egne barn på en tilfredsstillende måte. Redd Barna mener at ekspertgruppen bør anbefale at stønadsatser til barnefamilier i mottak harmoniseres med sosialhjelpssatsene, samt at stønaden ikke må bli avkortet mot barnetrygden⁵³.

Barn som er papirløse eller har en forelder som er papirløs

Barn av papirløse har som oftest en marginalisert tilværelse med dårlig råd og ustabile og dårlige boforhold. Foreldre uten opphold har ikke mulighet til å jobbe i det regulære arbeidsmarkedet. De som jobber, har ofte

⁴⁸ [Fattigdom - veileder om arbeid for barn som lever i fattige familier | Bufdir](#)

⁴⁹ NOU 2020: 16. [Levekår i byer. Gode lokalsamfunn for alle.](#)

⁵⁰ NOU 2020: 16. [Levekår i byer. Gode lokalsamfunn for alle.](#)

⁵¹ <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-20182/>.

⁵² Laura Terragni, Sigrun Henjum, Dawid Mauno, Ida Barbala og Helene Haug, *Matsikkerhet på asylmottak i Norge: Oppsummering av hovedfunnene og mulige tiltak*, Oslo Metropolitan University, 2018.

⁵³ Forskrift om stønad til beboere i asylmottak §4: «Mottar den stønadsberettigede barnetrygd etter barnetrygdloven §4, reduseres stønaden for barnet krone for krone fra første utbetaling etter at retten til barnetrygd inntreffer.»

uverdige arbeidsforhold. Kirkens Bymisjon har i rapporten «De usynlige barna»⁵⁴ kartlagt situasjonen til barn som er papirløse og barn som har foreldre som er papirløse. I rapporten fremkommer det at foreldrene forteller at de bruker all tid og energi på å skaffe mat, klær og tak over hodet til barna sine. Barn av papirløse er ofte klar over den dårlige økonomien fra de er ganske små, og de tar ofte et medansvar for situasjonen. Familier og fagpersoner beskriver barn og unge som tar på seg ansvar for familiens situasjon. Noen jobber i det irregulære arbeidsmarkedet for å bidra til familiens økonomi, eller de passer yngre søsken slik at én forelder kan jobbe. Det hindrer barna i å delta på fritiden sammen med andre barn og påvirker deres psykiske helse negativt. Redd Barna mener det må sikres en ordning slik at barn av papirløse kan delta i samfunnet og ha tilfredsstillende levekår, og at ekspertgruppen bør anbefaler et utvalg som skal se på hvordan dette kan sikres.

Barn som er nylig bosatt i Norge - Forebygge utenforskap blant familier med kort botid i Norge.

Levekårsundersøkelsen fra 2016 viser at «innvandrere har dårligere levekår enn befolkningen sett under ett, på områder som økonomi, sosial kontakt, bolig og helse.». Videre står det at «barn med innvandrerbakgrunn er sterkt overrepresentert i husholdninger med vedvarende lavinntekt. SSB (2021) «Barna som vokser opp i lavinntekt» viser til at 59% av barn som bor i lavinntekt har innvandrerbakgrunn. Studier som følger barn over en lengre periode har også vist at barn med fluktbakgrunn, er mer utsatt for å være i lavinntekt over lang tid⁵⁵. Regjeringens integreringsstrategi påpeker at god integrering «krever at innvandrere møtes med åpenhet og gis mulighet for deltakelse. Hverdagsintegrering handler derfor også om levekår, og om samfunnets vilje og evne til å inkludere innvandrere i formelle og uformelle felleskap.»⁵⁶

Økonomi fører til store bekymringer hos nylig bosatte barn og unge som Redd Barna har snakket med⁵⁷. Flere gir uttrykk for at økonomi stopper dem i å delta på aktiviteter sammen med andre. Spesielt ungdommer som har flyktet til Norge uten familien, opplever at hverdagen er utrygg med trang økonomi og få jobbmuligheter. Vanskelige levekår kan bidra til å skape og forsterke barrierer for barns integrering og deltagelse. Redd Barna anbefaler at ekspertgruppen tar dette perspektivet med i sitt arbeid, og særlig oppfordrer myndighetene til å utvikle tydeligere tiltak som kan motvirke vedvarende lavinntekt og utenforskap blant denne gruppen av barnefamilier. Norske myndigheter bør videre undersøke hvilke behov for tiltak og økonomisk støtte barn og unge med fluktbakgrunn som lever i lavinntekt har og innhente innspill og løsninger til dette fra barn og unge selv. Det må utarbeides spesifikke tiltak som vil sikre barn og unge med fluktbakgrunn, som har dårlig råd, mulighet til deltakelse i aktiviteter og sosiale arenaer på lik linje med andre barn. Dette vil inkludere at staten øker satsene til nylig bosatte familier og enslige mindreårige slik at de får oppfylt sin rett til tilfredsstillende levekår, rett til lek og fritid, og utdanning.

Barn med nedsatt funksjonsevne

Barn og unge med funksjonsnedsettelse møter barrierer i skole- og arbeidsliv som hindrer deres deltakelse på lik linje med andre. Personer med funksjonsnedsettelse har større utgifter til helserelaterte tjenester og nødvendig utstyr som ikke alltid dekkes av det offentlige. Dette påvirker husholdningens inntekt og familiens økonomiske rammebetingelser. Internasjonal forskning tyder på at mennesker med funksjonsnedsettelse har betydelige utgifter sammenliknet med resten av befolkningen. Tall fra SSB sin levekårsundersøkelse om mennesker med funksjonsnedsettelse viser blant annet at mellom 16 – 19 % av

⁵⁴ Kirkens Bymisjon (2023) [De usynlige barna – erfaringsrapport om papirløse barn og barn av papirløse.](#)

⁵⁵ SSB (2021) [Barna som vokser opp i lavinntekt](#)

⁵⁶ Kunnskapsdepartementet (2018). [Integrering gjennom kunnskap.](#) Regjeringens integreringsstrategi 2019 – 2022.

⁵⁷ Redd Barna (2020) [Ny i Norge. Det viktigste er å bli norsk. Barn og unges tanker om å bli ny i Norge.](#)

barn i alderen 0-19 år med funksjonsnedsettelse bor trangt⁵⁸. Dessuten har personer som er født med en fysisk funksjonsnedsettelse større risiko for ikke å gjennomføre videregående skole.⁵⁹

Barn med nedsatt funksjonsevne utsettes for synlige barrierer som mangel på universell utforming og tilrettelegging, men også usynlige barrierene som fordommer og mangel på kunnskap. Diskriminering bidrar til risiko for ekskludering i samfunnet og Redd Barna ber ekspertgruppen være tydelig på at FNs konvensjon for mennesker med funksjonsnedsettelse (CRPD) må inkorporeres i menneskerettighetslovgivningen, da denne har forrang over andre lover. Dette er den beste sikringen av faktisk likestilling, og dermed bedre levekår, for personer og barn med funksjonsnedsettelser. Videre, så må utdanning tilrettelegges for å øke andelen unge med funksjonsnedsettelser som fullfører videregående skoler, samt det må sikres økonomisk trygghet for barn og unge med funksjonsnedsettelser. Ekstraavgifter knyttet til sykdom og funksjonshemminger må kompenseres fullt ut gjennom enkle og forståelige tilskuddsordninger. Informasjon om rettigheter og plikter må være tilpasset barn og ungdom. For de barna som har rett på barnekoordinator og lever i fattigdom må det sikres at barnekoordinator har kunnskap om relevante tjenestetilbud og ordninger for målgruppen.

6. Andre innspill.

Styrke barn og unges demokratiske kunnskap og involvering

Ungdata viser at ungdom fra lavere sosioøkonomiske lag generelt har lavere forventninger til egen framtid når det gjelder høyere utdanning, framtidig lykke, det å eie egen bolig og mulighet for å bli arbeidsledige. Unge med færre ressurser har altså større bekymring for framtiden enn unge som kommer fra familier med høyere sosioøkonomisk status.⁶⁰ For å bidra til positive endringer i unges egne liv og nærmiljø, etterlyser Redd Barna en større satsning på tiltak som skaper endring basert på samskapning og medvirkning med unge selv. Ungdom har behov for arenaer og ordninger der de kan utprøve og utvikle kunnskap og meninger, lære seg verktøy for å påvirke egne liv, slik at dette kan gi positive ringvirkninger til resten av ungdomsmiljøet og nærmiljøet som helhet. ICCS 2016-undersøkelsen viser at ungdommers tro på egen framtidig deltagelse i demokratiet i stor grad er påvirket av kjønn, etnisitet og sosioøkonomisk bakgrunn⁶¹.

Barn og unge er ikke bare mottakere av tjenester, de er også ressurser i sitt eget lokalsamfunn. Kunnskap om hvordan de kan påvirke, handlingskompetanse og tro på at de selv har betydning og kan gjøre en forskjell, er også avgjørende for deres opplevelse av tilhørighet til lokalsamfunnet og viktig for at barn som vokser opp i for eksempel levekårsutsatte områder skal ha de samme mulighetene til å leve gode liv, utvikle seg og oppnå sosial mobilitet som barn som bor andre steder.

I lys av dette mener Redd Barna det er behov for egne tiltak som styrker barn og unges demokratiske kunnskap og handlingskompetanse, og politiske mestringstro, i levekårsutsatte områder. Dette kan gjøres gjennom skolen og det nye tverrfaglige faget demokrati og medborgerskap; og viktige aktører i dette arbeidet er de allerede eksisterende medvirkningsorganene for barn og unge, som elevråd og ungdomsråd, lokale barne- og ungdomsorganisasjoner, og fritids- og ungdomskubbene. Medvirkningsorgan som ungdomsråd må styrkes slik at de i større grad når fram til og kan ivareta medvirkning fra et mangfold av barn og unge, eksempelvis med ulik sosioøkonomisk bakgrunn. Rapporten «Unge mulighet til å medvirke» (2023), som er utviklet av Arbeidsforskningsinstituttet AFI på oppdrag fra Bufdir, fant at det er stor variasjon

⁵⁸ SSB (2023). Levekårsundersøkelse om mennesker med funksjonsnedsettelse.

⁵⁹ Finnvold (2013): [Langt igjen? Levekår og sosial inkludering hos mennesker med fysiske funksjonsnedsettelse](#). Nova rapport 12/13

⁶⁰ Bakken, Frøyland og Sletten: Sosiale forskjeller i unges liv – Hva sier Ungdataundersøkelsene? NOVA-rapport 3/16

⁶¹ <file:///C:/Users/grva/Downloads/TfU-1-2018-Artikkel-Ungt-medborgerskap.pdf>

i om de kommunale ungdomsrådene har kontakt med de ungdommene de representerer i kommunen⁶². Redd Barna viser også til prosjektet På like vilkår og Helt ærlig som aktiviteter i områder med store levekårsutfordringer, og som har som målsetting å styrke ungdom som aktører i et eget liv og nærmiljø.

Vi utdyper gjerne hvis ønskelig.

Med vennlig hilsen, Redd Barna

Thale Skybak
Seksjonsleder Norgesprogrammet

Stina Eiet Hamberg
Spesialrådgiver, Barns levekår

Amund Røhr Heggelund
Politisk rådgiver

62

https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/ungdom/unges_mulighet_til_a_medvirke_en_samskapt_studie_av_ungdoms_deltagelse_og_engasjement_i_norske_kommuner.pdf